

УДК 631/635:633.1

Захарчук О. В.^{1,2}, доктор екон. наук, професор, завідувач відділу інвестиційного та матеріально-технічного забезпечення, старший наук. співробітник

Ткачик С. О.², кандидат с.-г наук, старший науковий співробітник

¹Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

²Український інститут експертизи сортів рослин

E-mail: s-s-tk@ukr.net

РИНОК НОВИХ СОРТІВ ТА НАСІННЯ В УКРАЇНІ

Використання якісного посівного матеріалу та високопродуктивних сортових ресурсів належить до основних факторів інтенсифікації виробництва зернових культур. У зв'язку з різким скороченням обсягів внесення мінеральних і органічних добрив та засобів захисту рослин, сортові ресурси та високоякісний посівний матеріал повинні виступати основним засобом отримання стабільно високих урожаїв та вагомим фактором впливу на розширення процесу виробництва рослинної продукції.

Високі щорічні обсяги виробництва зерна в Україні на рівні 75–80 млн т реально досягти лише завдяки підвищенню врожайності основних зернових культур. Суттєвою складовою у забезпеченні підвищення продуктивності є подальший гармонійний розвиток галузей селекції та насінництва, а одним із основних завдань останнього є доведення вітчизняної насінневої продукції до рівня світових стандартів, підвищення її конкурентоспроможності та якнайширшого впровадження в Україні та за її межами.

Для щорічної сівби в межах 15–16 млн га зернових культур необхідно мати близько 2,5–3,0 млн т насіння нових високопродуктивних сортів і гібридів. За розрахунками це 0,8–1,0 млн т насіння ярих і 1,7–2,0 млн т насіння озимих зернових, в т. ч. понад 10 тис. т базового, 500 тис. т базового і 2,0–2,5 млн т сертифікованого насіння.

У 2021 році під урожай 2022 року було вироблено та сертифіковано 112,1 тис. т насіння озимої м'якої та твердої пшениці, з них ввезено насіння іноземної селекції 0,6 тис. т, а також вироблено на території держави насіння іноземної селекції 39,2 тис. т. Вітчизняне насінництво склало 73,3 тис. т, що на рівні 65% від загального результату. Частка насіння вітчизняної селекції за останнє десятиріччя зменшилася з 85 до 65%, або на 20%.

У Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні озима м'яка та тверда пшениця представлені 583 сортами, яч-

м'янь озимий – 79 сортами, озиме жито – 55 сортами, тритикале озиме – 51 сортом. Кількість сортів, по яких проводиться виробництво базового насіння по озимій пшениці складає 32,2%, по озимому тритикале – 33,3%, по ячменю озимому – 17,7%, а по озимому житу – найменше, лише 5,5%. Низький відсоток свідчить, що не по всіх сортах, які зареєстровані у Реєстрі сортів рослин України проводиться первинне насінництво. Це пов'язано як з попитом на даний сорт продукції, так і його комерціалізацією. Є «мертвонароджені сорти», які лише продукуються для «показової» діяльності підприємств чи установ, також є сорти, які 15–20 років і більше лише підтримуються у Реєстрі за рахунок сплати відповідних платежів. Також необхідно врахувати те, що первинне насінництво іноземних сортів, в першу чергу проводиться в країнах їхнього походження, а в Україну завозиться базове (супереліта та еліта) та сертифіковане насіння різних генерацій.

Протягом 2005–2020 років імпорт насіння зернових та олійних культур зростав. Але при цьому зростали ціни однієї т кукурудзи, соняшнику, пшениці та сої, тобто коли у 2005 році ми придбавали насіння пшениці по 333 долари, то вже у 2020 році ціна піднялася до 1562 долари за 1 тону, або в 4,7 разів. Соя у 2006 році коштувала 1000 доларів, а в 2020 році – 1771 долар.

За 2021 рік Україна експортувала на світовий ринок 14,1 тис. т насіння зернових культур та 0,4 тис. т насіння олійних культур, що є найвищим показником за останні 10 років.

Проте в умовах російської агресії очікується зменшення виробництва вітчизняного насіння, в першу чергу через скорочення площ під насінницькими посівами, розміщеними на територіях, де ведуться активні бойові дії, використання частини насінницьких посівів на продовольчі цілі, а також зменшення інвестицій у галузь насінництва внаслідок війни. На сьогоднішній потенціал вітчизняного насінництва безпосередньо залежить від тривалості війни в Україні.